

YALE UNIVERSITY
BEINECKE RARE BOOK AND MANUSCRIPT LIBRARY
MEDIEVAL AND RENAISSANCE MANUSCRIPTS

MS 743

Germany, s. XIII¹

Gesta Silvestri papae; *Liber Quare* (excerpts); etc.

1. ff. 1r-19r [Prologue:] Hystoriographus noster Eusebius, Cesaree Palestine urbis episcopus, cum hystoriam ecclesiasticam scriberet, pretermisit ea que in aliis opusculis sunt vel que se meminit retulisse... Nam certus sum quod in hoc transferendi studio, si quid vituperationis extiterit, sunt merita audacie mee, tue vero orationis si evasero culpam. [text:] Silvester igitur, urbis Rome episcopus, cum esset infantulus, a vidua matre, Iusta nomine et opere, traditus est Cirino presbitero, cuius et vitam imitatus et mores ad summum apicem Christiane religionis attingit ... Omnes autem dato nomine, quia inter inicia primi mensis hec sunt gesta, baptizati sunt in Pascha. Et ex eo cepit ab omni populo Romano magnificari nomen Domini nostri Ihesu Christi, cui est honor et gloria cum Patre et Spiritu Sancto in secula seculorum. Amen.

Gesta Silvestri papae [d. 335]. BHL 7739. A variant version of the text printed by Boninus Mombritius, *Sanctuarium seu vite sanctorum*, Monachi Solesmenses, edd. (Paris, 1910; reprint Hildesheim, New York, 1978), v. 2, pp. 508-531 (the text found in the manuscript ends at the bottom of p. 528). On this text see W. Levison, "Konstantinische Schenkung und Silvesterlegende", in *Miscellanea Francesco Ehrle*, v. 2. Studi e Testi, 38 (Rome, 1924), pp. 159-247.

2. ff. 19r-20v Legitur in ecclesiastica hystoria quod Nabuchodonosor, rex Babylonie, bellica manu Iherusalem invaserit et expugnaverit atque destruxerit et omnes quos ibi invenerit secum in Babyloniam captivos abduxerit. Et erant ibi in captivitate LXX annos ... quoniam graduale significat leticiam temporalem, que agitur tunc finietur, Alleluia vero celestem patriam, que numquam finietur.

On the Babylonian Captivity and its allegorical and liturgical interpretation in relation with Lent. *Liber Quare* (s. XI?), G.P. Götz, ed., CCCM, v. 60 (1983), pp. 201-203 (App. II, Add. 63, 3-87).

3. ff. 20v-21r Noscat caritas vestra quod in diebus sollempnibus quantum possumus altaria ornamus [*corr. from nudamus*]. In his autem tribus, a Cena usque in Sabbatum Sanctum nudamus altare in ecclesia. Altare eminentiores in plebe fidelium significat, sicut erant apostoli ... quia angeli non siluerunt de eius resurrectione. Iterum vice mulierum reticent cantores Agnus Dei.

Significance of the liturgy of the Holy Week. *Liber Quare*, pp. 138-139 (App. II, Add. 12).

4. f. 21r-v Letania Grece Latine dicitur rogatio. Tres dies rogationum sunt que celebrantur ante Ascensionem iuxta morem Gallicane ecclesie ... ex qualitate colimus temporis eam

necessariam esse ad fruges conservandas. Ista vero ab episcopo utpote a minore auctoritate indicta velut instructa legitur.

On the Rogation Days. *Liber Quare*, pp. 168-169 (App. II, Add. 25). This art. follows without any interruption on art. 3.

5. f. 21v Pentecosten Grece Latine dicitur quinquagesima dies. Quinquagesima enim die post immolationem agni legalis et liberationem filiorum Israel de terra Egypti data est lex ... annus ipse maioribus sollempniis existeret ceteris, mysticans illam summe pacis tranquillitatem.

On the significance of the number fifty and on Pentecost. *Liber Quare*, pp. 203-204 (App. II, Add. 64, 4-25).

6. ff. 21v-22r Sciendum est quod infra hec duo festa, scilicet Paschale et istud, ob reverentiam et gaudium Dominice resurrectionis genua in oratione iuxta morem minime flectimus, quia genuum flexio penitentiae et luctus indicium est ... Sed et hoc notandum est, quod gratia Spiritus Sancti septiformis est, iure sollempnitas adventus eius per septem dies debitis missarum sollempniis et hymnorum celebratione recolitur.

On liturgical uses between Easter and Pentecost. *Liber Quare*, p. 227 (App. II, Add. 80). This art. follows without any interruption on art. 5.

7. f. 22r In quatuor temporibus solemus ieiunare pro ordinandis ... hoc est, ut quicquid in spatio trium mensium deliquimus, abstinentia trium dierum emendemus.

On the Ember Days. *Liber Quare*, p. 205 (App. II, Add. 64, 80-86).

8. f. 22r-v Vigilie, que a pastoribus in sacrosancta nocte Natalis Domini custodiebantur, in IIII horas dividebantur ... Hec tria tempora etiam designantur per illos tres versus qui ad responsorium Aspiciens a longe decantantur.

Liber Quare, pp. 204-205 (App. II, Add. 64, 26-63).

9. f. 22v Duodecim O ob reverentiam duodecim prophetarum decantantur ... unde replicat: Gaudete in Domino, quasi utrique populo dicatur: Gaudete, Iudei, iterum dico: Gaudete, gentiles.

On the twelve O-Antiphons. *Liber Quare*, p. 205 (App. II, Add. 64, 64-79).

10. ff. 22v-23r In die autem Innocentium ideo Te Deum laudamus et Gloria in excelsis Deo, Alleluia prima, Credo in unum intermittimus ... ut deponamus veterem hominem cum actibus suis, et induamus novum hominem, qui secundum Deum creatus est.

On the feasts of the Holy Innocents (28 Dec.) and of Circumcision (1 Jan.).

11. f. 23r Sollempnitas vero sanctissima, que Grece Theophania sive Epiphania nuncupatur, Latine apparitio sive manifestatio interpretatur. Expletis namque quasi triginta annorum circulis venit Ihesus Christus in Iordanem ... hodie vinum ex aqua factum et quinque milia hominum ab eo refecta sunt, et ob hoc manifestatio interpretatur.

On Epiphany (6 Jan.)

12. f. 23r Ypapanta Grece Latine dicitur itio sive apparitio Domini in templo ... in ulnis sancti Symeonis est electus.

On Purification (2 Febr.).

13. ff. 23r-24r Audistis quid Iohannes evangelista in evangelio suo dicit, quod nuper lectum est nobis: Facta sunt encenia in Hierosolimis, et hiemps erat [John 10:22]. Hoc est: templum hiemali tempore dedicabatur ... et ita nos in suo servitio ordinet in hac presenti domo, quatinus in celesti habitemus domo cum eo.

Sermon on the feast of the Dedication.

14. ff. 24r-25v Nativitatem gloriose virginis Marię hodierna die christiana religio ex auctoritate sanctorum patrum celebrare consuevit. Quam iusta, quam digna ... ac per hoc multo amplius in eis superexaltat misericordia iudicio.

Sermon on the Nativity of the Virgin (8 Sept.).

15. ff. 25v-26v Temporibus beati Bonifacii pape, qui, ut in ecclesiasticis hystoriis legitur, a Foca imperatore eximiis obtinuit precibus quatinus templum Romuli, quod ab antiquis Romanorum Greco vocabulo Pantheon vocabatur, sanctę Dei ecclesię quasi ad supplementum religionis adderet ... Unde placuit sanctę Romanę ecclesię, ut idem responsorium in eadem festivitate octavum locum obtinere perpetualiter debuisset, quatinus hoc memorabile miraculum fidelium cordibus omni tempore ad laudem Christi semper ferventius inherere potuisset. Amen.

Miracle of the healing of a blind man who composed a Responsory in honour of the virginity of Mary, happened in the church of Pantheon in Rome during the feast of Purification of the year 608 and resulting in the conversion of a great number of Jews. See B. Blumenkranz, *Les auteurs chrétiens latins du Moyen Age sur les Juifs et le Judaïsme* (Paris, 1963), p. 275; a shorter version of this miracle is given by Bernoldus monachus S. Blasii (Bernold of Konstanz, d. 1100), *Chronicon*, year 609, PL 148.1333-1334.

16. ff. 26v-28r Cum de bonis operibus frequentius admonemus et aliquos ex nostris ad iusticiam vel ad elemosinam pigros vel ad luxuriam vel ad avaritiam promptos esse cognoscimus, pene est ut suspicemur eos, qui tales sunt, futurum iudicium non timere ... ut ante tribunal Christi Ihesu Domini nostri non dampnandi, sed coronandi feliciter veniamus, ipso adiuvante qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

Ps.-Augustinus Hipponensis (Pseudo-Augustine), *Sermo*. The same text is found in Oxford, Bodleian Library, MS Canon. Pat. Lat. 13, ff. 117v-133r; Valencia, University Library, MS 40, p. 476.

17. ff. 28r-29v Illa, que non scripta sed tradita custodimus, que quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi vel ab ipsis apostolis, vel a plenariis conciliis, quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas commendata atque statuta retineri ... Puerilis est iste sensus, cavendus est in nobis, tolerandus et corrigendus in nostris.

Augustinus Hipponensis (St. Augustine, 354-430), *Epistula* 54. A. Goldbacher, ed., CSEL, v. 34 (1898), pp. 159, 15-164, 19.

18. ff. 29v-32v Ferculum fecit rex Salomon de lignis Libani ... [Cant. 3:9-10]. Neque enim credendum est Salomonem, tantę magnitudinis regem, qui sic immensis divitiis affluebat ut pondus auri eius estimari non posset et argentum in diebus illis precium non haberet, quia ferculum sibi ligneum fecit ... Terribilis ut castrorum acies ordinata, quia electorum multitudinem eo maligni spiritus pertimescunt, quo eos per caritatis concordiam munitos [*corr. from mutos*] contra se et conglobatos aspiciunt.

Anonymous sermon on passages of Canticles. Schneyer, v. 8, p. 15, no. 28 refers to Angers, Bibliothèque municipale, MS 241 (with different explicit).

Parchment, ff. I (paper) + 32 + I (paper), 240 x 150 mm. The outer quire side is hair side. A few holes.

I-IV⁸.

Prickings visible in the upper, outer and lower margins; almost invisible lead ruling for one column of 37 lines above top line, c. 178 x c. 100 mm.

Copied by one hand in early *Gothica Textualis Libraria*. Neumatic notation above the words of the Responsory "Gaude Maria virgo" in art. 15, f. 26v. Numerous *Nota*-marks in the margins.

Early paragraph marks in art. 16. Space for headings not used. A red line-filler on f. 21v. Plain initials of 1-3 lines in red, located partially in the text, partially in the margin, at the beginning of all artt. (except artt. 4, 6 and 12); in art. 1 also at the beginning of the text itself. The words after an initial generally in majuscules; other words often in majuscules are "Maria", "rex Salomon", "Amen".

Binding s. XIX/XX: pasteboard covered with large sections of two parchment leaves from a s. XV antiphonary?? from Germany, with Hufnagel notation on 4-line staves (width: 18 mm.) traced in black, brown and red. The handwriting is *Gothica Textualis Formata*. The leaf on the rear cover has the folio number "208". Texts: "//endebat rex et deus eius"; "dilectus tuus se verus dilexit vehe//"; "Per suffragia be//"; "te paschali ab infancia mutus"; on rear cover: "*Versus*: Iusti autem [in perpetuum vivent, et apud De]um est merces eorum. Habent" [CAO 3534]; "*Resp.*: Iohannes et Paulus dixerunt Iuliano nobis au//" [the beginning is CAO 3500].

At the bottom of f. 32 v an erased ownership note: "Iste liber //". There are faint remnants of a modern foliation in the lower outer corner of the rectos, e.g. "98" on f. 14r and "114" on f. 30r, showing that our manuscript is only part of an original codex which was taken apart s. XIX/XX. MS 128 in the collection of Bernard M. Rosenthal (?). Acquired on the Edwin J. Beinecke Fund.

R 13.04.10

Albert Derolez